LATIN LEXICAL MODELS IN THE LINGUISTIC ENCODING OF THE PARTICIPANTS TO CIVIL JURIDICAL RELATIONS

Alina Gioroceanu

Assist. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: The typical juridical relation in civil law supposes the existence of two persons which are set on equal positions: the passive subject or the debtor and the active subject or the creditor. There are also juridical relations with only an active subject known, while the passive subject consists in all persons constrained not to corrupt the rights of the active one.

The subjects involved in a juridical act or fact are encoded lexically in the Romanian terminology of civil contracts and obligations, more accurately on a Latin pattern, using a various linguistic material including Latin language.

The aim of this paper is to observe the specialized names of the persons involved in civil juridical relations in order to evaluate their analytic transparence and the role of the linguistic knowledge.

Keywords: civil law, civil contract, terminology, Latin, derivation.

Mijlocul preponderent de exprimare a regulilor generale, importante și obligatorii, a exigenţelor sociale majore este reprezentat de lege. Acestei reguli generale sunt codificate lingvistic, iar accesul la ele se realizează tot prin intermediul limbii, legea şi limba fiind, la rândul lor, produse sociale.

Din perspectivă lingvistică, legea se subsumează limbii ca „instituţie lingvistică” (linguistic institution în Gibbons 1999, 2003, cf. şi Melinkoff 1963), rolul determinant al modului de utilizare a limbii fiind de netăgăduit (Tiersma 2000).

În cadrul sistemului de drept, legea civilă reglementează „relaţiile dintre particulari” (Reghini, Diaconescu, Vasilescu 2010: 7, 12) sau raporturile patrimoniale și nepartimoniale dintre persoane fizice sau juridice aflate pe poziţii de egalitate (cf. Boroi 2008: 4, Ionașcu: 363: 3, Beleiu 1992: 25), constituind, în ansamblul ramurilor de drept,

BDD-V2030 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:58:47 UTC)

„dreptul comun”. În acest context, limbajul juridic specific ramurii de drept civil trebuie să se adapteze cunoștințelor și așteptărilor destinatarului, care poate fi orice individ al unei comunităţi lingvistice sppecifice.

În peisajul juridic românesc, actul normativ principal care cuprinde regulile de conduită proprii unei comunităţi cu caracter general, repetat şi impersonal este Codul civil. Reglementările din Codul civil surprind acele tipuri de raporturi civile dintre persoanele aflate pe poziții de egalitate.

Raportul juridic civil simplu presupune existenţa a două părţi: subiectul pasiv sau debitorul, şi subiectul activ sau creditorul. Există, într-adevăr, şi raporturi juridice în cadrul cărora doar subiectul activ este determinat, subiectul pasiv fiind constituit din toate celelalte subiecte care au obligaţia de a nu aduce atingere drepturilor subiectului activ. Astfel, în cazul raportului juridic privind proprietatea este cunoscut doar proprietarul, iar toate celelalte persoane au obligaţia de a nu-l stânjeni pe proprietar în exercitarea dreptului său. De asemenea, în cadrul raporturilor juridice de obligaţii, pot exista o pluralitate de subiecte active sau pasive, justitificate de tipul conjunct, solidar ori indivizibil al obligaţiilor.

Raporturile civile patrimoniale, atât cele reale, cât şi cele care au în conţinut drepturi de creanţă permit schimbarea părţilor angajate în relaţia juridică civilă. În timp ce, în cazul raporturilor juridice patrimoniale care au în conţinutul lor drepturi reale, se poate schimba doar subiectul activ, raporturile juridice patrimoniale ce conţin drepturi de creanţă permit schimbarea atât a subiectului activ, cât şi a subiectului pasiv.

În ce priveşte persoanele fizice, subiectul activ poate fi schimbat prin formele prevăzute de Codul civil: cesiune de creanţă (art. 1566 ş.u.), subrogaţie personală (art. 1593), novaţie prin schimbare de creditor (art. 1609 ş.u.) sau moştenire; subiectul pasiv se poate modifica prin novaţie prin schimbare de debitor (art. 1609 ş.u.), stipulaţie pentru altul (1284 ş.u.), poprire sau moştenire.

În funcţie de raportul juridic ori de forma prin care se realizează schimbarea subiectelor active sau pasive, părţile, respectiv debitorul, creditorul şi cei care îi înlocuiesc, sunt desemnate prin termeni distincţi.

Transpuse lingvistic, prin raportare la teoria rolurilor semantice (cf. Bidu Vrănceanu et al. 2001), subiectul activ devine Agent, în timp ce subiectul pasiv, în funcţie de modul de codificare al angajării în raportul juridic, îşi poate asuma rolurile de Agent, Beneficiar sau Pacient.

BDD-V2030 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:58:47 UTC)

Subiectele care participă la un act sau la un fapt juridic (părţile) sunt codificate în terminologia contractelor şi a obligaţiilor civile cu ajutorul mecanismului lexical al derivării, aşa cum a fost utilizat în latină şi preluat apoi de limbile moderne. Împrumutaţi în română din franceză sau italiană ori fomați în limba română, în structura majorităţii termenilor se pot observa cu uşurinţă elementele componente latineşti atât în ceea ce privește rădăcina, cât şi în ceea ce privește sufixele.

Așa cum voi evidenția mai jos, analiza structurii lexicale a termenilor juridici evidenţiază ca productive următoarele sufixe:

–tor sau -or din lat. -or/-(a)tor (e.g. creditor, debitor, donator, locator, reportator, arendator, expeditor, împrumutător, asigurător, furnizor, antreprenor),

-(a/e)nt, provenit din vechiul sufix latinesc care marca participiul prezent activ, -(a/e)ns/-(a/e)ntis (e.g. copermutant, comitent, consignant, agent, gerant, cedent, comodant, deponent, mandant),

-(a)t, care indica în latină participiul perfect (e.g. asigurat, gerat, asociat, împrumutat, asigurat, cedat, reportat),

–ar, a cărui sursă este latinescul –arius, utilizat în latina juridică (e.g. beneficiar, cesionar, comodatar, comisionar, consignatar, depozitar, subdepozitar, donatar, locatar, sublocatar, mandatar).

Reprezentative pentru terminologia contractelor şi a obligaţiilor civile sunt noţiunile creditor şi debitor, care desemnează părţile unui raport juridic simplu, tipic.

Termenul creditor cu etimon multiplu, conform MDA (fr. crediteur, it. creditore), se referă la subiectul titular al unui drept de creanţă. Dicţionarele etimologice atestă faptul că termenul crediteur este format în franceză, de la baza verbală crediter. Dicţionarele etimologice franceze consemnează proveniența verbului crediter prin trimitere la creditum, supinul verbului latinesc credo, -ere. Sufixul nominal utilizat în franceza, –eur, care indică persoana implicată într-o acţiune, provine de la lat. –or / –(a)tor, prezent în forma actuală (–eur) încă din franceza medievală.

Cu toate acestea, modelul latin precede termenului francez. Astfel, creditor apare în Vulgata: „Pauper et creditor obviam fuerunt sibi utriusque inluminator est Dominu” (Proverbs 29.13).

Termenul actual debitor are ca etimoane, potrivit MDA, francezul debiteur şi latinescul debitor. Format în franceză de la rădăcina debit şi sufixul –eur, cuvântul are rădăcini mai adânci; la rândul său, debit provine de la participiul pasiv neutru al

BDD-V2030 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:58:47 UTC)

verbului debere „a datora, a trebui", respectiv debitum „obligaţie". Sufixul îşi ore originea, ca şi în cazul lui crediteur, în latinescul –or/-(a)tor.

Debitor, cu sensul de dator exista şi în latină (cf. Vulgata: „Graecis ac barbaris sapientibus et insipientibus debitor sum" Romani 1.15).

Tocmai pentru faptul că el mai răspândit contract este cel de vânzare-cumpărare, în română, legiuitorul a preferat să preia termenii utilizaţi în limbajul comun, fără a apela la împrumutul romanic. Pentru a desemna părţile contractului de vânzare-cumpărare, în franceză se folosesc termenii: vendeur-acheteur (lat. venditor – accaptator). Astfel, în cadrul contractului de vânzare-cumpărare, părţile implicate sunt vânzătorul şi cumpărătorul (art. 1650 ş.u.). Aceştia se obligă reciproc să transfere, în principiu, proprietatea unui bun în schimbul unui preţ. Familia lexico-semantică a celor doi termeni se organizează în jurul bazelor verbale româneşti a vinde şi a cumpăra. Ambii termeni sunt formaţi de la baze verbale, cu ajutorul sufixului lexical agentiv –tor. Explicaţia extralingvistică a naturii agentivale a ambilor participanţi se regăseşte în tipul raportul juridic de echivalenţă, de obligaţie reciprocă: vânzătorul este cel care se angajează să transfere dreptul de proprietate în schimbul unui preţ, iar cumpărătorul este cel care se angajează să plătească un preţ în schimbul transferării dreptului de proprietate.

Din punct de vedere semantic, cele două verbe, sunt verbe de acţiune, agentive, caracterizate prin semele [+ Schimbare], [+ Agentivitate], respectiv ca (+ Uman, + Control al acţiunii) şi permit funcţionarea cu un Subiect-Agent. În economia limbii, lexicalizarea Agentului–Subiect, se realizează derivativ, iar modelul şi etimoanele „materialului lingvistic" utilizate sunt, de asemenea, latineşti.

Un alt model derivativ latin se poate identifica în desemnarea părţilor contractului de mandat şi comodat (art. 2009 ş.u. C.civ., art. 2146 ş.u. C.civ.). Acestea sunt comodantul şi comodatarul, respectiv, mandantul şi mandatarul.

Dicţionarele româneşti notează ca etimoane, în cazul termenului comodant (fr. commodant, it. comodante), iar în cazul lui mandant, fr. mandant, it. mandante şi chiar lat. mandans, -antis. Sufixul –ant, productiv atât în franceză, cât şi în română, îşi găseşte sursa în lat. –ans, fiind utilizat pentru formarea participiului prezent, iar bazele trimit, din aproape în aproape, la verbe latine: commodare „a împrumuta" şi mandare „a trimite".

BDD-V2030 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:58:47 UTC)

Corespondentele mandatar (fr. mandataire, lat. târzie mandatarius) şi comodatar (fr. commodataire, it. commodatario) utilizează sufixul cu rol adjectival sau nominal –aire (în fr.), provenit din lat. –arius (rom. –ar).

În timp ce termenii comodant („cel care împrumută") sau mandant („cel care trimite") codifică un Agent, comodatar („cel care este împrumutat") şi mandatar („cel care este trimis") sunt cei care beneficiază de o acţiune sau „suportă acţiunea" îndeplinind o sarcină în locul Agentului, preluând afectele acțiunii în calitate de Beneficiar sau Pacient (cf. Bidu-Vrănceanu et al. 2001).

Termenii care desemnează părţile altor raporturi juridice sunt transparente analitic şi trimit la alte rădăcini şi sufixe latineşti, cele din urmă fiind specializate pentru a indica Agentul, Beneficiarul ori Pacientul.

Pentru formarea unei imagini reprezentative asupra conservării modelului derivativ latin în terminologia contractelor civile, am recurs la prezentarea de mai jos, urmărind termenul care desemneayă partea implicată într-un contract civil sau într-un fapt civil, izvorul obligației civile, etimonul prim al termenului, precum și traseul etimologic, prin accentuarea etimonului latin:

- administrator (contractul de societate) fr. s.m. administrateur, lat. administrator; lat. v. administro, -are, suf. –tor.
- agent (contractul de agenţie) fr. s.m. agent, lat. agens, agentis, part. prez. de la v. ago, agere.
- antreprenor (contractul de antrepriză) fr. s.m. entrepreneur de la v. entreprendre, suf. –eur; lat. *imprehendere; lat. suf. –or.
- arendator (contractul de arendă) rom. v. a arenda, suf. –tor, fr. v. arender, lat. suf. –tor.
- asigurător (contractul de asigurare) rom. v. a asigura, suf. –tor; lat. suf. –tor.
- asigurat (contractul de asigurare) rom. part. v. a asigura, lat. suf. –atus.
- asociat (contractul de societate) rom. part. v. asocia, fr. v. associer; lat. v. asociar.

BDD-V2030 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:58:47 UTC)

- beneficiar (contractul de report, contractul de antrepriză, stipulaţia pentru altul) fr. s.m. bénéficiaire, lat. beneficiarius, lat. mediev. beneficiarius; lat. adv. bene, v. facio, -ere, suf. –arius.
- (debitor) cedat (cesiunea de contract) rom. part. v. a ceda, lat. v. cedo, -ere.
- cedent (cesiunea de contract) lat. cedens, -entis, part. prez. v. cedo, -ere.
- cesionar (cesiunea de contract) fr. cessionaire, fr. s.f. cession, suf. –aire; lat. s. cessio, -onis; lat. suf. –arius.
- comisionar (contractul de comision) fr. s.m. commissionnaire, fr. s.f. commission, suf. –aire; lat. clas. commissio, lat. clas. supin commissum de la v. committere, suf. –arius.
- comitent (contractul de comision, contractul de expediţie, contractul de agenţie) fr. s.m. committent, ger. Kommitent, it. committente, fr. v. commettre, suf. –ent; lat. clas. committere, lat. suf. –ens, -entis.
- consignant (contractul de consignaţie) rom. v. consigna, -suf. –ant, fr. v. consigner, lat. v. consignare, lat. suf. –(a/e)nt.
- consignatar (contractul de consignaţie) fr. s.m. consignater, fr. v. consigner, suf. -aire; lat.v. consignare, lat. suf. –arius.
- copermutant (contractul de schimb) „oricare din părţile unui contract de schimb”, fr. copermutant, fr. part. prez. de la v. permuter + pref. co-; lat. v. permuto, -are „a schimba”; suf. lat. –(a/e)ns, -(a/e)ntis.
- depozitar (contractul de depozit) fr. s.m. depositaire, lat. depositarius, de la v. deponere.
- deponent (contractul de depozit) fr. s.m. déponent, lat. deponens, -ntis, part. prez. v. deponere.
- destinatar (contractul de transport) fr. s.m. destinataire, de la s.f. destination; lat. s.f. destinatio, suf. –arius.
- expeditor (contractul de expediţie, contractul de transport) fr. s.m. expediteur de la v. expedier, suf. –eur; fr. adj. expedient, suf. –er; lat. expediens, suf. –tor.
- furnizor (contractul de report) fr. s.m. fournisseur de la v. fournir, suf. –eur; lat. suf. –arius.

BDD-V2030 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:58:47 UTC)

- gerant, fr. s.m. gérant, part. prez. de la v. gérer; lat. gero, -ere, suf. lat. –(a/e)ns, -(a/e)ntis.
- gerat, part. perf. de la v. a gera, fr. géré; lat. gero, -ere.
- intermediar (contractul de intermediere) fr. intermédiaire, it. intermediare, de la lat. intermedius, suf. –aire; lat. pref. inter, lat. s.n. medium, suf. –arius.
- împrumutat (contractul de împrumut) rom. part. v. a împrumuta; lat. suf. –atus.
- împrumutător (contractul de împrumut) rom. v. a împrumuta + suf. –tor; lat. suf. –tor.
- întreţinător „debitorul întreţinerii” (contractul de întreţinere) rom. v. a întreţine, suf. –tor; lat. suf. –tor.
- întreţinut „creditorul întreţinerii” (contractul de întreţinere) rom. part. v. a întreţine.
- locator (contractul de locaţiune) fr. s.m. locateur, lat. locator; v. loco, -are, suf. –tor.
- locatar (contractul de locaţiune) fr. s.m. locataire deriv. savant lat. de la supinul locatum al v. loco, -are.
- promitent (stipulaţia pentru altul) fr. promettant, part. prez. de la v. promettre; lat. v. promittere, suf. –ens, -entis.
- reportator (contractul de report) rom. v. a reporta, suf. –(a)tor; fr. v. reporter (re+porter); lat. v. porto, -are, suf. –tor.
- reportat (contractul de report) rom. part. v. a reporta; fr. v. reporter (re+porter); lat. v. porto, -are; suf. –atus.
- stipulant (stipulaţia pentru altul) fr. stipulant; lat. v. stipulo, -are, lat. suf. –ans.
- transportator (contractul de transport) rom. v. a transporta, suf. –tor; fr. transporter, lat. transportare, lat. suf. –tor.

Forma latină de nominativ a sufixului –ens/-entis se păstrează în forme ca accipiens „persoană care primeşte o plată făcută de solvens”, de la lat. accipio, -ere „a

BDD-V2030 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:58:47 UTC)

primi" ori solvens „persoană care face o plată la care nu era obligată şi fără intenţia de a plăti datoria altuia", de la lat. solvo, -ere „a desface, a dezlega, a micşora, a ceda".

Compusele fideiusor, debirentier, formate în franceză, au în structură, pe lângă forme din limba franceză, elemente de etimon latin (fides, jus, debitum/debere).

În concluzie, Codul civil român conţine reglementări privind obligațiile civile, garanțiile personale și contractele dintre particulari, utilizând o terminologie specifică, fie împrumutată în principal din franceză sau italiană, fie formată în limba română. Tiparul de creație este limitat și preponderent derivativ. Codificarea predictibilă și transparența lexicală răspund criteriului accesibilității și clarității care trebuie să caracterizeze limbajul juridic civil și susțin rolul acestuia de a face cunoscute drepturile și obligațiilor civile unei clase cât mai largi și mai diverse de utilizatori de limbă română, care sunt, în același timp, destinatari ai legii civile.

BIBLIOGRAFIE:

*** Micul dicționar academic,vol. I-IV, București: Univers Enciclopedic, 2002.

Bidu-Vrănceanu, Angela et al., Dicționarul de științe ale limbajului, Bucerești: Nemira, 2001.

Deak, Francisc, Tratat de drept civil. Contracte speciale, actualizată de Lucian Mihai şi Romeo Popescu, Bucureşti: Universul Juridic, 2007;

Gaiţă, Maria, Drept civil. Obligaţii, Iaşi, Institutul European, 1999;

Stănciulescu, Liviu, Drept civil. Contracte şi succesiuni, Bucureşti, Hamangiu, 2008 etc.

Beleiu, Gheorghe, 1992, Drept civil român, București: Șansa.

Boroi, Gabriel et al., 2010, Drept civil. Drepturi reale principale, Bucureşti: Editura Hamangiu.

Boroi, Gabriel, 2008, Drept civil. Partea generală. Persoanele, Bucureşti: Editura Hamangiu.

Busuioc, Ileana, Mădălina Cucu, 2003, Introducere în terminologie, Bucureşti, Editura Universităţii Bucureşti (v. http://ebooks.unibuc.ro/filologie/terminologie/index.htm. - 30.04.2011)

Cabré, Maria Teresa, 1993, La terminología. Teoría, metodología, aplicaciones, Barcelona: Editorial Antártida/ Empúries.

BDD-V2030 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:58:47 UTC)

Gibbons, John, 1999, „Language and the Law" in Annual Review of Applied Linguistics, 19, pp. 156-173.

Gibbons, John, 2003, Forensic Linguistics: an Intoduction to Language in the Justice System, Blackwell Publishing.

Hutton, Cristopher, 2009, Language, Meaning and the Law, Edinburgh University Press.

Ionașcu, A., 1963, Drept civil. Partea generală, București: Editura Didactică și Pedagogică.

Kevelson, Roberta (ed.), 1988, Law and Semiotics, New York: Plenum.

Levi, Judith, 1982, Linguistics, Language and the Law, Illinois: Indiana University Linguistics Club.

Melinkoff, David, 1963, The Language of the Law, Toronto: Brown and Company.

Stoica, Valeriu, 2009, Drept civil. Drepturile reale principale, Bucureşti: C. H. Beck.

Stoichiţoiu-Ichim, Adriana, 2008, Semiotica discursului juridic, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti (v. http://ebooks.unibuc.ro/filologie/discurs/Capitolul%206.htm- 30.04.2011)

Tiersma, Pieter M., 2000, Legal Language, The University Chicago Press.

SURSE:

*** Codul civil, București, Hamangiu, 2015 (C.civ.).

https://fr.wiktionary.org/wiki/

http://legeaz.net/dictionar-juridic/

http://www.lexilogos.com/etymologie.htm

http://www.drbo.org/lvb/

BDD-V2030 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 00:58:47 UTC)